

ACC. N:R M. 12517:1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Matte Björk, Visseltofta
Härad: V. Gönge Berättare: Olof Nilsson
Socken: Visseltofta Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1953 Född år 1873 i Visseltofta

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Väctföljden. s. 1-6.

LUF 82

ACC. N:R M. 12517: /.

Växtföljd.

Olof Nilssons föräldrahem där denna skildring är hämtad ligger ligger vid smålandsgränsen i Torslehult Visseltofta. Naturen här uppe är typisk för gränsbygden på detta avsnitt med stenbunden mark stora skogar, väldiga myrar och små åkertegar, kärr och mossar. Gården är en avstyckning från stamhemmanet som är ett hemman med mycke gamla ånor och här uppe har Olof Nilssons släkt varit lantbrukare i minst 200 år.

Olof Nilsson berättar att hans fader köpte denna avstyckning från stamhemmanet år 1868 för ett pris av 2,000kr. Han byggde husen under de svåra nödåren och den enda odlade mark som följde med köpet var ett skeppeland stort och denna jordbit som utgjorde den öppna jorden till ett torp där åtta år återstod av kontraktstiden. Denna jordbit löste Nils Jönsson sig till av änkan "Måns-Anna" eller som hon också kallades "Lilla Månsken". Nils Jönsson började omedelbart att skoga och stora kalhyggen började snart ligga öppna i den gamla fina skogen. Virket var av prima kvalité och på kort tid hade Nils Jönsson

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lup.
82.
1

ACC. N:R M. 12517:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sålt skog för de 2,000 riksdaler han betalt för hemmanet. Den första odlingen blev i de stora kalhyggena i form av svedjor och här odlades swojje päror och råg. Olof Nilsson minns hur han som barn var med och arbetade i svedjelanden. Det första året brändes området på våren och sedan rakade man ihop små "Kuttar" (högar) av aska och jord och i varje sådan hög lades två till tre bitar av en sorts potatis som som kalades ~~färdpäror~~ blåpäror eller ~~blåpäror~~ flaadpäror. Denna sorts potatis var flata till formen mycke släta på ytan och mörkt blålila till färgen. Olof Nilsson såväl som alla andra som smakat dessa swojje päror påstår att så goda potatis inte finns nu. De räntade också bra och var lätta att lagra. Anna året fanns det i regel en del småkvistar och annan småbråte kvar på svedjan och detta brändes på våren och sedan togs en andra skörd potatis på samma område. Tredje året luckrades jorden upp med flåhackor och sedan tog man en skörd råg. Efter dessa tre skördar ansågs jorden utsugen och därför brukades den inte vidare. Man brukade även svedja mossjordar och på våren bearbetade man området som skulle brännas med flåhackor innan man brände av det. Denna svedjning var riskfylld berättar Olof Nils-

2.

ACC. N:R M. 12517:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

son därför att risken för att det skulle börja "jorbränna" (elden gå ner i mossen,) var stor. Det kunde hända att det tog veckor innan en sådan brand slocknade. Svedjelanden blev efter dessa tre skördar helt ofruktbara i flera år men sedan började där växa lite gräs och skogsbetet berikades på så sätt. Olof Nilsson säger att det växte sedermera mycke skogsbär på dessa svedjor och särskilt mins han den rikedom på skogsmultron dä brukade finnas.

Ordningsföljden på de åkrar som så småningom bröts upp ur vildmarken vad sördar beträffar var fyraårig växtföljd på 1880-90-talet.

Skördarna togs i följande ordning: ~~Våråggx~~ Höstråg-potatis- våråggx-råg-korn eller havre. Tidigare var det betydligt mindre råg havre och potatis och mest odlades då korn. Den ovan relaterade växtföljden var den mest vanliga på denna ort och några större undantag kan Olof Nilsson inte påminna sig. Det hör till saken att här på orten fanns inga större gårdar eller gods utan berättarens fädernegård var som det stora flertalet vad storlek beträffar. Djuren släpptes på bete ute i skogsmarkerna som då var mer givande i detta hänseende tack vare de stora kalhyggen som då fanns och likaså var inte kärren utdika-

3

ACC. N:R M.12517:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

de i den utsträckning som nu är fallet. Allt hö som tillvaratogs för vinterfoder bärgades från ängar och skogsbackar och var allt vildvuxet. I denna bygd har så vitt berättaren minns i gammal tid inte förekommit några specialodlingar utan endast jordbruksprodukter har odlats på den öppna åkerjorden. Ändringar i växtföljden kom i & större utsträckning först i början på 1900-talet och orsaken till denna förändring får tillskrivas dels upplysningsverksamhet genom tidningar och dels att det här uppe i skogsbygden började startas ostmejerier. Man var som vanligt är i skogsbygden skeptiska mot det nya och det var först sedan några mera framsynta lantbrukare börjat med nymodigheterna att så in klövervall och odla rotfrukter och kunde påvisa lyckade resultat som det stora flertalet följde efter.

Efter allt att döma hörde Olof Nilsson till föregångsmännen i sin by och han talar om att han fick experimentera sig fram på de anvisningar han fick genom tidningarna och så var det en son till hans granne som gått på en lantmannaskola som hette Karl Troedsson och han visste en hel del om exempelvis foderbetsodling. Olof Nilsson berättar också att han var i Osby och hörde på en jordbrukskonsu-

4

ACC. N:R M. 12517:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

lent Ekeroth som höll föredrag om jordbruksskötsel i skogsbygden efter delvis nya linjer. Av allt att döma tycks denne konsulent ha vänt något av en jordbrukets apostel här uppe. På avlägset liggande odlades i regel havre och detta beroende på att man var av den uppfattningen att det inte gick att odla något annat på mossjordar. Det var oftast mossodlingar man hade ute i skogsmarkerna långt ifrån gårdarna. Denna uppfattning om olika skördar på olika jordbitar håller på sina håll i sig ännu i dessa bygder. Rotfruksodlingen slog igenom här i början på 1900-talet omkring 1910. Rotfrukter odlades i början i mycke liten skala och Olof Nilsson var en av de första i sin by som vågade sig på experimentet. Han sådde ut frö på ett halvt skifte och på den andra halvan satte han potatis. Före försöken med foderbetor hade man endast odlat potatis som användes till att göda kor och svin med före slakten och då var det råa potatis som användes. Den sort som användes som foderbetor kallades för "fodersockerbetor" med ett ord men Olof Nilsson minns namn på två sorter, Ecendorver och Bortfelder. Foderbetornas genombrott här uppe i skogsbygden innebär föränd-

ACC. N:R M. 12517:6.

ringar i växtföljden så småningom ty när det första osttryckeriet började

började i Visseltofta kyrkby blev det avsättning för mjölken och
och likaså började avsättningen på slaktdjur få större omfattning.

Alla faktorer samverkade till att kreatursskötseln började få allt
mer betydelse och när inte betet räckte till i skogarna börja man
odla mer foderbetor för vinterbruk. En annan följd var att man
började med insåningen till vall. Denna skedde då i höst eller
vårrågen. Helträda förekommer inte numera men var vanligt i bör-
jan på 1900. Att helträdan försvunnit har många samverkande faktorer
som orsak och numera odlas grönfoder som skördas grönt och ned-
lägges i silo.

Olof Nilsson har slutat med sitt lantbruk för många år sedan
och kunde i en del fall inte lämna ingående upplysningar varför
denna frågelista kommer att underställas ännu en berättare.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6